Трансформація військового капеланства у Збройних Силах України в умовах війни

Transformation of Military Chaplaincy in the Armed Forces of Ukraine during Wartime

Валерій Дубина
ад'юнкт, e-mail: valera13021984@gmail.com, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0007-2527-0321

Valerii Dubyna
PhD Student, e-mail: valera13021984@gmail.com, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0007-2527-0321

Національний університет оборони України, м. Київ, Україна
National Defense University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Received: October 6, 2026 | Revised: October 29, 2026 | Accepted: October 31, 2026

УДК 355.098:2-722.53:351.86(477)

DOI: https://doi.org/10.33445/sds.2026.16.5.6

Мета роботи. Дослідити історико-інституційну трансформацію Служби військового капеланства Збройних Сил України після запровадження штатної моделі у 2017 р., охарактеризувати перехід від цивільно-штатної до військово-професійної моделі та обґрунтувати критерії періодизації.

Методи дослідження. Застосовано історико-інституційний, проблемно-хронологічний, структурно-функціональний і порівняльний аналіз, якісний контент-аналіз відкритих нормативно-правових і доктринальних джерел, історіографічне зіставлення та метод періодизації. Емпіричних опитувань не проводили.

Результати дослідження. Розмежовано первинне становлення військового капеланства та подальшу трансформацію інституціоналізованої Служби. Уточнено поняття «статусно-функціональна асиметрія», що характеризує невідповідність між цивільним правовим статусом військового священнослужителя та характером його діяльності у військовій організації протягом 2017–2021 рр. Запропоновано п'ятиетапну періодизацію інституційної трансформації після 2017 р.

Теоретична цінність дослідження. Обґрунтовано доцільність визначення етапів за сукупністю правових, організаційних, функціональних і доктринальних критеріїв, а не лише за датами прийняття нормативних актів.

Наукова новизна. Конкретизовано історико-інституційний підхід до дослідження трансформації вже сформованої Служби військового капеланства та уточнено особливості переходу до військово-професійної моделі.

Практична цінність дослідження. Результати можуть бути використані для вдосконалення нормативного забезпечення, професійної підготовки військових капеланів та організації їхньої взаємодії з командуванням.

Оригінальність дослідження. Запропоновано розглядати інституційну трансформацію Служби після 2017 р. як окремий процес, що характеризується змінами правового статусу, організаційної інтеграції, конфесійної легітимації та функціонального змісту капеланської діяльності.

Обмеження та напрями подальших досліджень. Документальний аналіз не дає змоги остаточно встановити причинно-наслідковий вплив бойового досвіду на нормативні рішення. П'ятий етап періодизації потребує додаткового емпіричного підтвердження.

Тип статті. Теоретико-аналітична.

Purpose. To examine the historical and institutional transformation of the Military Chaplaincy Service of the Armed Forces of Ukraine following the introduction of the staff-based model in 2017, characterize the transition from the civilian-staff model to the military-professional model, and substantiate the criteria for periodization.

Method. The study employed historical-institutional, problem-chronological, structural-functional, and comparative analyses, qualitative content analysis of publicly available legal and doctrinal sources, historiographical comparison, and periodization. No empirical surveys were conducted.

Findings. The study distinguishes the initial establishment of military chaplaincy from the subsequent transformation of the institutionalized Service. The concept of status–functional asymmetry is refined to describe the discrepancy between the civilian legal status of military clergy and the nature of their activities within the military organisation during 2017–2021. A five-stage periodisation of institutional transformation after 2017 is proposed.

Theoretical implications. The study substantiates the use of legal, organisational, functional, and doctrinal criteria for distinguishing stages of transformation rather than relying exclusively on the dates of regulatory enactments.

Scientific Novelty. The historical-institutional approach to examining the transformation of an already established Military Chaplaincy Service is further specified, and the distinctive features of the transition to the military-professional model are clarified.

Practical implications. The findings may inform improvements in the regulatory framework, professional training of military chaplains, and mechanisms of cooperation with military command.

Originality/Value. The transformation of the Service after 2017 is conceptualised as a distinct institutional process involving changes in legal status, organisational integration, denominational legitimisation, and the functional scope of chaplaincy activities.

Limitations/Future Research. Documentary analysis cannot conclusively establish the causal influence of combat experience on regulatory decisions. The fifth stage of the proposed periodisation requires further empirical validation.

Article Type. Theoretical and analytical study.

Ключові слова: інституційна трансформація; статусно-функціональна асиметрія; душпастирська опіка; військово-професійна модель; конфесійний мандат; доктринальне регулювання; релігійний плюралізм.

Keywords: institutional transformation; status–functional asymmetry; pastoral care; military-professional model; denominational mandate; doctrinal regulation; religious pluralism.

Вступ

Російсько-українська війна стала одним із визначальних чинників трансформації військового капеланства у Збройних Силах України. Початок збройної агресії Російської Федерації у 2014 р. актуалізував потребу в систематичній духовно-релігійній опіці військовослужбовців і сприяв активізації волонтерського капеланського руху. Присутність священнослужителів безпосередньо в районах ведення бойових дій, здійснення ними духовного супроводу особового складу, підтримка поранених військовослужбовців, членів їхніх сімей і родин загиблих сформували практичні передумови для подальшого нормативно-правового та організаційного оформлення військового капеланства.

Водночас вплив війни на розвиток військового капеланства не обмежувався зростанням потреби у присутності священнослужителів у військах. Накопичення бойового досвіду супроводжувалося поступовими змінами інституційної моделі капеланської діяльності, актуалізуючи питання її правового статусу, місця в організаційній структурі військових формувань, професійної підготовки, порядку взаємодії з командуванням, розмежування компетенцій та нормативного визначення функціональних обов'язків. Унаслідок цих процесів військове капеланство поступово трансформувалося від переважно волонтерської та позаштатної практики до організаційно впорядкованої військово-професійної діяльності.

Інституційне значення зазначених змін доцільно розглядати в ширшому контексті функціонування сектору безпеки і оборони України. Збройні Сили України є одним із його основних складників, а їхня спроможність виконувати визначені завдання залежить не лише від матеріальних, технічних та управлінських ресурсів, а й від належної організації роботи з особовим складом, дотримання прав військовослужбовців, підтримання моральних і ціннісних засад військової служби та забезпечення свободи світогляду і віросповідання [2].

Важливим етапом розвитку військового капеланства стало запровадження у 2017 р. штатної моделі військового духовенства. Це створило організаційні передумови для переходу від переважно зовнішньої присутності священнослужителів у військовому середовищі до їх постійного залучення до діяльності військових частин. Водночас військові священнослужителі зберігали статус цивільних працівників, що зумовлювало специфічну інституційну конструкцію, за якої характер виконуваних функцій та ступінь інтеграції у військову організацію не повністю відповідали їхньому правовому статусу.

Подальше накопичення бойового та організаційного досвіду підкреслило необхідність удосконалення зазначеної моделі. Важливою нормативно-правовою передумовою її трансформації стало прийняття Закону України “Про Службу військового капеланства”. Цим Законом визначено правовий статус військового капелана як священнослужителя, який отримав відповідний мандат і проходить військову службу на посаді особи офіцерського складу. Крім того, законодавчо закріплено основні напрями військової капеланської діяльності: душпастирську опіку, релігійно-просвітницьку роботу, соціально-доброчинну діяльність і консультування військового командування з релігійних питань [3].

Важливо зазначити, що душпастирська опіка відповідно до чинного законодавства не обмежується забезпеченням можливості проведення богослужінь та релігійних обрядів. Вона охоплює релігійну, етичну, моральну та духовну підтримку особового складу, що відображає ширше нормативне розуміння ролі військового капелана у військовому середовищі. При цьому йдеться не про зміну релігійної сутності капеланського служіння, а про його інституційну адаптацію до специфічних потреб військової організації, особливо в умовах тривалої війни.

Сучасні дослідження діяльності українських військових капеланів засвідчують, що практичний зміст їхнього служіння в умовах війни охоплює конфіденційне спілкування, духовний супровід військовослужбовців під час переживання втрат і горювання, морально-

етичну рефлексію, осмислення питань сенсу життя, провини, відповідальності та людської гідності, а також взаємодію з іншими фахівцями, залученими до підтримки особового складу [25; 30]. Результати міжнародних досліджень також свідчать про значення військового капеланства для підтримання духовної готовності, моральної стійкості, дотримання професійної етики та консультування військового командування [28; 34].

Водночас розширення функціонального змісту капеланської діяльності не означає ототожнення військового капелана з психологом, психотерапевтом, соціальним працівником або медичним фахівцем. Військова капеланська діяльність має власний предмет, пов'язаний із задоволенням духовно-релігійних, моральних, етичних, світоглядних та екзистенційних потреб особистості. У зв'язку з цим у сучасних дослідженнях наголошується на необхідності не взаємозаміни професійних ролей, а організації їх взаємодоповнювальної діяльності з дотриманням установлених меж професійної компетентності [32; 30].

Особливістю українського досвіду стало те, що практичне впровадження військово-професійної моделі капеланства відбувалося одночасно з початком широкомасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 р. За таких умов організаційна перебудова Служби військового капеланства, кадрове комплектування, професійна підготовка, запровадження нових нормативних механізмів та практична апробація оновленої моделі здійснювалися паралельно з виконанням військами бойових завдань. Це визначило специфіку української інституційної трансформації порівняно з процесами реформування військового капеланства, що відбувалися за відносно стабільних умов функціонування військових організацій.

Наукова проблема полягає в недостатньому комплексному обґрунтуванні історико-інституційної трансформації Служби військового капеланства Збройних Сил України після запровадження штатної моделі у 2017 р. Наявні дослідження переважно зосереджені на історичних передумовах відродження військового духовенства, становленні інституту військового капеланства, нормативно-правовому забезпеченні його діяльності та окремих напрямах душпастирського служіння. Водночас недостатньо систематизовано якісні зміни правового статусу військового капелана, організаційної структури Служби, функціонального змісту капеланської діяльності, механізмів професійної та конфесійної легітимації, а також взаємодії з військовим командуванням. Потребує уточнення періодизація зазначених змін з урахуванням їхнього нормативно-правового, організаційного та функціонального змісту, а також взаємозв'язку з бойовим досвідом російсько-української війни.

Метою дослідження є обґрунтування історико-інституційної періодизації трансформації Служби військового капеланства Збройних Сил України в умовах російсько-української війни на основі аналізу змін правового статусу військового капелана, організаційної структури Служби, функціонального змісту капеланської діяльності, механізмів професійної та конфесійної легітимації, а також особливостей взаємодії з військовим командуванням.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні історико-інституційного підходу до періодизації трансформації Служби військового капеланства Збройних Сил України після запровадження штатної моделі у 2017 р. На відміну від підходів, орієнтованих переважно на історичні етапи становлення військового капеланства, запропоновано розглядати подальший розвиток Служби як процес якісної зміни її інституційної моделі. Уточнено зміст поняття “статусно-функціональна асиметрія” для характеристики невідповідності між цивільним правовим статусом військового священнослужителя та характером його діяльності у військовій організації протягом 2017–2021 рр. Запропоновано сукупність правових, організаційних, функціональних і доктринальних критеріїв, на основі яких виокремлено п'ять етапів трансформації Служби військового капеланства та охарактеризовано особливості переходу від цивільно-штатної до військово-професійної моделі.

Огляд літератури

Український науковий дискурс щодо військового капеланства суттєво активізувався після початку російської збройної агресії проти України у 2014 р. Зростання практичної ролі військових священнослужителів у забезпеченні духовно-релігійних потреб особового складу зумовило посилення дослідницького інтересу до історичних передумов відродження військового духовенства, його нормативно-правового статусу, організаційних форм діяльності та особливостей функціонування в умовах війни.

Важливий внесок у дослідження становлення військового капеланства здійснили Ю. Бураков і О. Томчук [1], які розкрили значення волонтерського капеланського руху для відродження військового духовенства та його подальшої інституціоналізації. О. Ворощук [5] запропонував періодизацію становлення військового духовенства у 1991–2017 рр., що створює методологічні передумови для розмежування початкового етапу формування інституту військового капеланства та подальшої трансформації його організаційної моделі. Водночас зазначені дослідження переважно зосереджені на історичних передумовах і процесах первинної інституціоналізації, тоді як якісні зміни вже сформованої Служби військового капеланства після 2017 р. потребують окремого аналізу.

В. Гоголь і Р. Делятинський [6] простежили еволюцію військового капеланства у Збройних Силах України протягом 1991–2022 рр., приділивши увагу нормативному оформленню цього інституту та змінам його організаційних форм. Л. Непіпенко [17] розглянула становлення національної моделі військового капеланства, наголосивши на її адаптивності та залежності від історичних, конфесійних і воєнних умов. І. Ломачинська [13] дослідила феномен військового капеланства в духовно-світоглядній парадигмі сучасної України, виокремивши його морально-патріотичні, соціальні та реабілітаційні функції. Сукупність зазначених праць дає змогу охарактеризувати основні передумови формування української моделі військового капеланства, однак не забезпечує вичерпного пояснення внутрішньої логіки її інституційної трансформації після запровадження штатної моделі.

Окремий напрям наукових досліджень присвячено особливостям діяльності військових капеланів безпосередньо в умовах російсько-української війни. М. В. Долганова та І. Р. Чобіт [8] дослідили практичні аспекти капеланського служіння в бойовому середовищі та показали розширення змісту душпастирської діяльності відповідно до духовних і моральних потреб військовослужбовців. Б. Синчак, П. Лівак і М. Федоренко [35] зосередили увагу на професійній підготовці військових капеланів в умовах широкомасштабного вторгнення, актуалізувавши проблему відповідності змісту такої підготовки новому правовому та військово-професійному статусу капелана. Зазначені дослідження характеризують функціональні й освітні аспекти розвитку військового капеланства, проте не розглядають їх як взаємопов'язані складники трансформації цілісної інституційної моделі.

Концептуальні питання та основні етапи становлення військового капеланства в незалежній Україні систематизували О. Саган та І. Гарат [19]. Їхній підхід сприяє розумінню загальної історичної логіки розвитку інституту військового духовенства. Водночас M. Drapohuz [24] проаналізував сучасні організаційні виклики функціонування капеланської служби в умовах війни, зокрема питання професіоналізації, нормативного забезпечення та практичної реалізації військової капеланської діяльності. A. Makovskyi [32] дослідив участь військових капеланів у психологічній підтримці українських військовослужбовців, наголосивши на необхідності чіткого розмежування професійних компетентностей військового капелана та психолога. Результати цих досліджень засвідчують багатофункціональний характер сучасного військового капеланства та необхідність визначення його місця в системі підтримки особового складу.

Правовий вимір інституціоналізації військового капеланства висвітлено у працях О. В. Каплій [11] та Ю. І. Руснака [18]. О. В. Каплій [11] дослідила конституційно-правовий статус військових капеланів після законодавчого оформлення Служби військового капеланства, тоді як Ю. І. Руснак [18] здійснив історико-правовий аналіз її формування в умовах російсько-української війни. T. Kyrylenko та I. Horbyk [29] розкрили зміст душпастирської діяльності військового капелана як одного з ресурсів підтримки військовослужбовців, приділивши особливу увагу її психологічному аспекту. Зазначені праці дають змогу охарактеризувати нормативно-правові та функціональні особливості капеланського служіння, однак питання взаємозв'язку між зміною правового статусу капелана, його організаційною інтеграцією та професіоналізацією потребує подальшого системного дослідження.

У 2025–2026 рр. тематика наукових досліджень військового капеланства розширилася завдяки поглибленню порівняльного аналізу, вивченню практичного досвіду капеланського служіння та дослідженню міжпрофесійної взаємодії. Г. Lukianova і Т. Bekerska [31] проаналізували особливості функціонування інституту військових капеланів в Україні у зіставленні з міжнародним досвідом. О. Nedavnya [33] дослідила практики військового капеланства Української греко-католицької та Римо-католицької церков в умовах сучасної війни, зокрема питання підготовки капеланів, духовного супроводу поранених, ветеранів і членів сімей військовослужбовців. О. Tereshchuk [36] узагальнив досвід функціонування капеланських служб у збройних силах провідних держав світу та визначив можливості його врахування під час розвитку української моделі військового капеланства. Ці дослідження розширюють порівняльну основу аналізу та підтверджують необхідність урахування національних правових, конфесійних і воєнних особливостей під час інституційного розвитку Служби.

Важливе емпіричне доповнення становить дослідження J. Grimell [25], присвячене досвіду українських військових капеланів. Його результати засвідчують значення постійної присутності капелана у військовому середовищі, конфіденційності спілкування, духовного супроводу військовослужбовців у ситуаціях морального вибору, переживання втрат, екзистенційних криз та осмислення бойового досвіду. Такий підхід розширює наукове розуміння військового капеланства, акцентуючи увагу не лише на здійсненні релігійних обрядів, а й на забезпеченні духовної, моральної та світоглядної підтримки особового складу. Водночас емпіричні результати щодо практичного змісту капеланської діяльності не можуть самостійно слугувати достатньою підставою для встановлення причинно-наслідкових зв'язків між бойовим досвідом і конкретними нормативно-правовими рішеннями.

Новітні українські дослідження поглиблюють розуміння правової природи та соціального значення військового капеланства. А. В. Фисун [20] обґрунтувала дуалістичну правову природу статусу військових капеланів Національної гвардії України, що виявляється в їх одночасній належності до військової та релігійної інституційних систем. А. А. Леньов та І. І. Панчук [12] розглянули військове капеланство як соціальний феномен горизонтальної дії, підкресливши значення суспільних, волонтерських і міжособистісних зв'язків у його функціонуванні. A. Levenets [30] запропонувала модель взаємодії військового психолога та військового капелана, відповідно до якої психологічна й духовна підтримка розглядаються як професійно розмежовані, але взаємодоповнювальні напрями роботи з військовослужбовцями. М. Долганова та О. Долганов [9] розширили історіографічний аналіз військового капеланства, розглянувши його в контексті постсоціалістичних трансформацій. Сукупність зазначених досліджень створює передумови для комплексного аналізу військового капеланства як інституційної системи, у якій взаємодіють правові, організаційні, релігійні та соціальні механізми.

Міжнародні дослідження дають змогу співвіднести українські процеси із загальними тенденціями розвитку військового капеланства. C. Schuhmann, T. Pleizier, M. Walton та J. Körver [34], аналізуючи практику нідерландських військових капеланів, дослідили їхню роль у

підтриманні моральної стійкості військовослужбовців і ветеранів. H. G. Koenig [28] обґрунтував значення духовної готовності (spiritual readiness) як складника сучасної системи військової готовності США. У польовому керівництві FM 7-22 духовна готовність розглядається як здатність військовослужбовця спиратися на особистісні якості, сформовані на основі релігійних, філософських або гуманістичних цінностей і переконань, під час подолання стресу, труднощів і трагічних обставин [22]. Зазначений підхід відображає світоглядно інклюзивне розуміння духовної підтримки, яке не обмежується належністю військовослужбовця до певної релігійної конфесії.

Важливе значення для порівняльного аналізу має американське польове керівництво FM 3-83 Religious Affairs, у якому визначено два взаємопов'язані напрями діяльності військового капелана: забезпечення релігійної підтримки та професійне консультування військового командування з релігійних, моральних і етичних питань. Відповідно до цього документа релігійна підтримка інтегрується в процеси планування та функціонування військової організації на різних рівнях військового управління [23]. Такий підхід свідчить про організаційну інтеграцію капеланської діяльності у військову систему зі збереженням її специфічного релігійного та професійного змісту. Водночас безпосереднє перенесення зарубіжних моделей на українські умови потребує врахування відмінностей у правовому статусі військових капеланів, конфесійній структурі суспільства та механізмах взаємодії військових і релігійних інституцій.

J. Grimell та співавтори [25], аналізуючи зміни європейського безпекового середовища, наголошують, що сучасне військове капеланство функціонує на перетині релігійної, моральної, екзистенційної та військово-професійної сфер. D. Hazemali та A. Maver [27] у систематизованому огляді (scoping review) наукових досліджень військового капеланства за 2014–2024 рр. виокремили 58 релевантних рецензованих праць із 217 попередньо відібраних публікацій. За результатами проведеного аналізу встановлено, що значна частина наукових досліджень присвячена організації капеланської діяльності, професійним ролям військових капеланів, проблематиці моральної травми (moral injury), міжпрофесійній взаємодії та концептуальному осмисленню військового капеланства. Водночас дослідження безпосередніх результатів капеланських втручань залишаються порівняно нечисленними. Це свідчить про необхідність подальшого розвитку методологічних підходів до оцінювання функціонування військового капеланства та результативності його окремих напрямів діяльності.

Отже, аналіз українських і зарубіжних наукових джерел дає змогу виокремити декілька основних напрямів дослідження військового капеланства: історико-інституційний, нормативно-правовий, організаційно-функціональний, духовно-моральний та порівняльний. Історико-інституційні дослідження переважно розкривають передумови становлення військового капеланства та послідовність його організаційного оформлення. Нормативно-правові праці зосереджені на правовому статусі військового капелана й законодавчому регулюванні його діяльності. Організаційно-функціональні дослідження висвітлюють зміст капеланського служіння, професійну підготовку та взаємодію з іншими суб'єктами підтримки особового складу. Міжнародні дослідження розширюють розуміння професійних функцій військових капеланів і можливостей інтеграції капеланської діяльності у військову організацію.

Попри значний науковий доробок, недостатньо комплексно досліджено трансформацію вже інституціоналізованої Служби військового капеланства Збройних Сил України після 2017 р. як процес якісної зміни її інституційної моделі. Зокрема, потребують подальшого обґрунтування критерії розмежування етапів такої трансформації з урахуванням правового статусу військового капелана, його місця в організаційній структурі військових формувань, функціонального змісту діяльності, механізмів професійної та конфесійної легітимації, взаємодії з військовим командуванням і розвитку доктринального регулювання.

Саме зазначені аспекти визначають предметну спрямованість цього дослідження та створюють методологічні передумови для розроблення авторської періодизації трансформації Служби військового капеланства в умовах російсько-української війни.

Методологія дослідження

Дослідження має теоретико-аналітичний характер і спрямоване на виявлення та систематизацію інституційних змін у розвитку військового капеланства Збройних Сил України в умовах російсько-української війни. Методологічну основу становить історико-інституційний підхід, який передбачає дослідження трансформації Служби військового капеланства як взаємопов'язаного процесу змін її правових, організаційних, функціональних і доктринальних характеристик. Емпіричне опитування військовослужбовців або військових капеланів у межах дослідження не проводилося. Відповідно, отримані результати ґрунтуються на аналізі нормативно-правових актів, офіційних документів, відкритих доктринальних матеріалів і наукових публікацій.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 2017–2026 рр. Нижню межу визначено 2017 р., коли розпочалося практичне функціонування штатної моделі військового духовенства у Збройних Силах України. Верхня межа відповідає періоду проведення дослідження та дає змогу охарактеризувати перехід від цивільно-штатної до військово-професійної моделі, а також визначити початкові ознаки її подальшого доктринально-функціонального впорядкування. Події, що передували 2017 р., розглянуто в обсязі, необхідному для з'ясування історичних передумов інституціоналізації військового капеланства.

Джерельну основу дослідження сформовано з трьох взаємопов'язаних груп матеріалів. До першої групи віднесено нормативно-правові акти України, що регламентують правовий статус військового капелана, організаційні засади функціонування Служби військового капеланства та основні напрями її діяльності. Зокрема, проаналізовано наказ Міністерства оборони України від 14 грудня 2016 р. № 685, Закон України від 30 листопада 2021 р. № 1915-IX, Закон України від 15 березня 2022 р. № 2131-IX, постанову Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2022 р. № 859 та наказ Міністерства оборони України від 25 червня 2024 р. № 416. Зазначені документи використано для встановлення нормативних передумов, послідовності та змісту змін правового статусу військового капелана, механізмів його професійної та конфесійної легітимації, організаційної інтеграції у військову структуру та взаємодії з військовим командуванням.

Другу групу джерел становлять відкриті офіційні та доктринальні матеріали Міністерства оборони України і Збройних Сил України. До них належать “Біла книга – 2017”, а також загальнодоступні відомості про доктринальний документ “Задоволення духовно-релігійних потреб особового складу”, затверджений наказом Головнокомандувача Збройних Сил України від 30 липня 2025 р. № 369. Використання зазначених матеріалів спрямоване на встановлення організаційних і доктринальних характеристик розвитку військового капеланства. При цьому аналіз документа 2025 р. обмежено його загальнодоступними реквізитами та відомостями, що не мають установлених обмежень доступу. Відповідно, висновки щодо започаткування нового етапу доктринально-функціонального впорядкування мають характер історико-інституційної інтерпретації та потребують подальшого підтвердження на основі доступних даних про практичне впровадження відповідних положень.

Третю групу джерел становлять українські та зарубіжні наукові публікації, присвячені історії становлення військового капеланства, його нормативно-правовому забезпеченню, організаційним моделям, професіоналізації капеланської діяльності, духовно-моральній підтримці військовослужбовців, взаємодії з військовим командуванням та зарубіжному досвіду функціонування капеланських служб. Залучення цих праць забезпечило можливість

зіставлення авторського підходу з попередніми історіографічними концепціями та сучасними науковими уявленнями про інституційний розвиток військового капеланства.

Відбір наукових публікацій здійснювався за критеріями тематичної відповідності предмету дослідження, наукової релевантності, рецензованості та актуальності для аналізу сучасного етапу розвитку військового капеланства. Наявність цифрового ідентифікатора DOI враховувалася для публікацій, яким його було присвоєно, однак не розглядалася як самостійний показник наукової якості джерела. Пріоритет надавався працям, опублікованим у 2021–2026 рр. Публікації попередніх років залучалися для реконструкції історичних передумов переходу до штатної моделі військового духовенства та пояснення генези окремих нормативно-правових і організаційних рішень. Огляд літератури має цільовий аналітичний характер і не претендує на вичерпність систематичного огляду всіх наявних публікацій.

Для досягнення мети дослідження застосовано комплекс взаємодоповнювальних загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема історико-інституційний, проблемно-хронологічний, структурно-функціональний і порівняльний аналіз, контент-аналіз нормативно-правових та доктринальних джерел, історіографічне зіставлення й метод періодизації.

Історико-інституційний аналіз використано для реконструкції послідовності формування та трансформації організаційної моделі військового капеланства, визначення основних інституційних змін і встановлення їхнього зв'язку з розвитком нормативно-правового регулювання та накопиченням бойового досвіду. Застосування цього методу дало змогу розмежувати процес первинного становлення військового капеланства та подальшу трансформацію вже інституціоналізованої Служби після запровадження штатної моделі у 2017 р.

Проблемно-хронологічний метод застосовано для систематизації нормативно-правових, організаційних і функціональних змін у часовій послідовності та визначення їхнього місця в загальній логіці розвитку Служби військового капеланства. Особливу увагу приділено встановленню часових меж переходу між інституційними моделями та зіставленню нормативних рішень із відповідними умовами функціонування військової організації.

Структурно-функціональний аналіз використано для дослідження взаємозв'язку між правовим статусом військового капелана, його місцем в організаційній структурі військових формувань, нормативно визначеними напрямами діяльності, механізмами професійної та конфесійної легітимації, а також порядком взаємодії з військовим командуванням. Застосування цього методу забезпечило можливість виявлення особливостей цивільно-штатної та військово-професійної моделей військового капеланства, зокрема невідповідності між цивільним правовим статусом військового священнослужителя та характером функцій, що виконує він у військовій організації.

Порівняльний аналіз застосовано для встановлення спільних і відмінних характеристик цивільно-штатної та військово-професійної моделей військового капеланства, а також для зіставлення окремих особливостей української моделі з підходами до організації капеланської діяльності у збройних силах держав-партнерів. Порівняння здійснювалося за правовими, організаційними та функціональними характеристиками з урахуванням відмінностей національних нормативно-правових систем, конфесійного середовища й умов функціонування військових організацій.

Контент-аналіз нормативно-правових і доктринальних джерел здійснювався за попередньо визначеними аналітичними категоріями: правовий статус військового капелана; ступінь його організаційної інтеграції у військову структуру; механізми професійної та конфесійної легітимації; нормативно визначені напрями військової капеланської діяльності; взаємодія з військовим командуванням; забезпечення духовно-релігійних потреб особового складу; професіоналізація капеланської діяльності; доктринальне регулювання. Зазначені категорії використано для якісного зіставлення змісту документів різних періодів та виявлення змін основних інституційних характеристик військового капеланства. Кількісне кодування

документів, статистичне оцінювання частотності категорій або перевірка міжкодувальної узгодженості в межах дослідження не здійснювалися.

Метод періодизації застосовано для виокремлення основних етапів трансформації Служби військового капеланства після 2017 р. Методологічною передумовою такого поділу є положення про те, що інституційна трансформація характеризується не лише прийняттям окремих нормативно-правових чи доктринальних документів, а й зміною правових, організаційних і функціональних характеристик відповідної інституційної моделі.

Для визначення та порівняння етапів трансформації використано такі аналітичні критерії:

1. Правовий статус військового капелана — нормативно визначене становище священнослужителя у військовій організації, зокрема його належність до цивільного персоналу або військовослужбовців.
2. Організаційна інтеграція — місце військового капелана в організаційній структурі військових формувань, характер його штатного включення та службової взаємодії.
3. Професійна та конфесійна легітимація — нормативно встановлені вимоги до здійснення військової капеланської діяльності, порядок отримання відповідного мандата та особливості професійної підготовки.
4. Функціональний зміст діяльності — визначені законодавством і нормативними документами напрями військової капеланської діяльності та особливості їх реалізації.
5. Взаємодія з військовим командуванням — організаційні й нормативні механізми співпраці військового капелана з командуванням, зокрема щодо забезпечення духовно-релігійних потреб особового складу.
6. Доктринальне регулювання — наявність і розвиток доктринальних положень, що визначають організацію та здійснення військової капеланської діяльності.

Виокремлення етапів здійснювалося шляхом якісного зіставлення зазначених характеристик у різні хронологічні періоди. Основну увагу приділено змінам, які відображали перехід до іншої правової або організаційної моделі, істотне уточнення функціонального змісту капеланської діяльності чи розвиток механізмів її нормативного та доктринального забезпечення. При цьому дата прийняття нормативно-правового акта розглядалася як важливий хронологічний орієнтир, але не як безумовний доказ завершення попереднього або початку нового етапу інституційної трансформації.

На цій основі запропоновано п'ятиетапну періодизацію розвитку Служби військового капеланства після 2017 р. Визначені часові межі мають аналітичний характер і відображають авторську історико-інституційну реконструкцію, а не нормативно встановлену класифікацію. Окремі процеси організаційного розвитку, професіоналізації та функціонального впорядкування могли відбуватися паралельно, тому межі між етапами не слід розглядати як абсолютно дискретні.

Для уточнення наукової новизни запропонованого підходу застосовано історіографічне зіставлення попередніх досліджень, присвячених становленню військового капеланства в незалежній Україні. Порівняння здійснено за предметом дослідження, хронологічними межами, критеріями періодизації та особливостями інтерпретації інституційних змін. Це дало змогу визначити відмінність авторського підходу, спрямованого на аналіз трансформації вже інституціоналізованої Служби військового капеланства після 2017 р., від досліджень, присвячених переважно історичним передумовам і початковим етапам її становлення.

Результати порівняння основних історіографічних підходів наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Порівняння підходів до періодизації військового капеланства

Підхід	Предмет і критерії періодизації	Обмеження щодо проблематики дослідження	Авторське уточнення
О. Ворощук [5]	Становлення інституту військового капеланства у 1991–2017 рр.; історичні етапи первинної інституціоналізації	Не деталізовано подальшу трансформацію штатної Служби	Визначення 2017 р. як нижньої хронологічної межі дослідження трансформації інституційної моделі
В. Гоголь, Р. Делятинський [6]	Історія становлення військового капеланства у 1991–2022 рр.; нормативно-правові та організаційні зміни	Перехід від цивільно-штатної до військово-професійної моделі потребує окремих критеріїв аналізу	Комплексне зіставлення правового статусу, функцій, організаційного місця та професійної легітимації капелана
О. Саган, І. Гарат [19]	Концептуальні питання та основні етапи становлення військового капеланства в незалежній Україні	Загальноісторичний підхід не забезпечує детального аналізу трансформації після 2017 р.	Виокремлення п'яти етапів розвитку Служби після запровадження штатної моделі
Авторський підхід	Інституційні зміни після 2017 р.; сукупність правових, організаційних, функціональних і доктринальних критеріїв	Межі етапів визначено шляхом якісної реконструкції на основі відкритих джерел	Розмежування становлення та трансформації Служби; уточнення поняття “статусно-функціональна асиметрія”

Примітка. Порівняння здійснено за працями О. Ворощука [5], В. Гоголя і Р. Делятинського [6], О. Сагана та І. Гарата [19]. Положення щодо обмежень попередніх підходів і запропонованих уточнень є результатом авторської інтерпретації.

Застосована методологія дає змогу систематизувати основні інституційні зміни, встановити їхню хронологічну послідовність, визначити характерні ознаки окремих етапів і сформувати цілісне уявлення про трансформацію Служби військового капеланства Збройних Сил України в умовах російсько-української війни. Водночас використання переважно відкритих документальних і наукових джерел обмежує можливості безпосереднього оцінювання результативності капеланської діяльності та встановлення причинного впливу окремих бойових практик на конкретні нормативно-правові рішення. З огляду на це запропоновану періодизацію слід розглядати як науково обґрунтовану історико-інституційну реконструкцію, що може бути уточнена за результатами подальших емпіричних досліджень.

Результати дослідження

Застосування історико-інституційного, проблемно-хронологічного та структурно-функціонального підходів дало змогу систематизувати основні зміни у розвитку Служби військового капеланства Збройних Сил України після 2017 р. та визначити характерні ознаки переходу від цивільно-штатної до військово-професійної моделі. Аналіз нормативно-правових актів, відкритих офіційних документів і наукових публікацій свідчить про взаємопов'язаність правових, організаційних і функціональних змін із розвитком військового капеланства в умовах російсько-української війни. Водночас наявна джерельна база не дає достатніх підстав для однозначного встановлення причинного впливу окремих бойових практик на конкретні нормативно-правові рішення.

Результати дослідження засвідчують, що 2017 р. доцільно розглядати не лише як чергову хронологічну межу в історії військового духовенства, а як важливий етап його

інституційного розвитку. Якщо до цього часу основним процесом було відновлення та поступове організаційне оформлення військового капеланства, то після практичного запровадження штатних посад військових священнослужителів розпочався розвиток уже інституціоналізованої системи. Саме ця обставина дає підстави розмежувати становлення військового капеланства та подальшу трансформацію Служби як відносно самостійні, хоча й взаємопов'язані історико-інституційні процеси.

У 2017 р. відбувся практичний перехід від переважно волонтерської та позаштатної моделі до постійної штатної присутності військових священнослужителів у військових частинах. Відповідно до даних, наведених у “Білій книзі – 2017”, до 1 червня 2017 р. було введено 67 посад військових священників, а до завершення року їхня штатна чисельність досягла 102 посад [15]. Важливою організаційною особливістю цього процесу стало створення посад безпосередньо у військових частинах. Отже, інституціоналізація військового капеланства відбувалася не лише на рівні центральних органів військового управління, а й у повсякденному функціонуванні військ.

Водночас запроваджена модель характеризувалася специфічною невідповідністю між правовим статусом військового священнослужителя та характером виконуваних ним функцій. Військовий священнослужитель обіймав штатну посаду у військовій частині, здійснював постійну духовно-релігійну підтримку військовослужбовців, взаємодіяв із командуванням і міг перебувати разом із підрозділом у районі виконання бойових завдань, однак за своїм правовим статусом залишався цивільним працівником.

Для характеристики зазначеної особливості запропоновано поняття «статусно-функціональна асиметрія», під яким розуміється невідповідність між фактичним рівнем організаційної та функціональної інтеграції військового священнослужителя у військове середовище та його цивільним правовим статусом. Застосування цього поняття дає змогу конкретизувати особливості інституційної моделі, у межах якої постійна участь священнослужителя в діяльності військової організації поєднувалася зі збереженням цивільно-трудового характеру його правовідносин.

При цьому поняття “статусно-функціональна асиметрія” не передбачає негативного оцінювання цивільного статусу військового священнослужителя. Воно використовується як аналітична категорія для характеристики особливостей перехідного періоду, протягом якого організаційна інтеграція капеланської діяльності у військове середовище випереджала зміну правового статусу її суб'єкта. З огляду на це інституційну модель, що функціонувала переважно у 2017–2021 рр., доцільно визначати як цивільно-штатну.

У 2018–2020 рр. зазначена модель пройшла етап функціональної стабілізації та практичної апробації в умовах бойових дій. Досвід Антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил засвідчив, що духовно-релігійні потреби особового складу не обмежувалися участю в богослужіннях і релігійних обрядах. Військові священнослужителі здійснювали індивідуальну душпастирську опіку, надавали духовну підтримку військовослужбовцям під час переживання втрат, працювали з військовими колективами та членами сімей військовослужбовців, брали участь у меморіальних заходах і взаємодіяли з військовим командуванням [8].

Зазначений період характеризувався поступовим розширенням практичного змісту капеланської діяльності відповідно до потреб військового середовища. Тривала участь військовослужбовців у бойових діях, бойові втрати, морально-етичні дилеми, переживання травматичних подій і потреба в конфіденційному спілкуванні актуалізували значення духовної, моральної та екзистенційної підтримки. Подібні характеристики капеланського служіння відображено й у сучасних емпіричних дослідженнях українського військового капеланства [25]. Водночас ці результати дають підстави характеризувати функціональні

особливості капеланської діяльності, але не дозволяють однозначно визначити ступінь впливу окремих бойових практик на подальші нормативно-правові зміни.

Наступним етапом стала доктринально-законодавча трансформація, що охоплює період від вересня 2020 р. до березня 2022 р. Її визначальною особливістю було формування нормативно-правових передумов переходу від цивільно-штатної до військово-професійної моделі. Прийняття Закону України "Про Службу військового капеланства" забезпечило комплексне законодавче визначення Служби, змісту військової капеланської діяльності, основних напрямів її здійснення, порядку професійної та конфесійної легітимації, а також нового правового статусу військового капелана [3].

Відповідно до законодавчо визначеної моделі військовий капелан є священнослужителем, який отримав мандат на здійснення військової капеланської діяльності та проходить військову службу на посаді особи офіцерського складу. Таким чином, його професійний статус поєднує належність до двох взаємопов'язаних інституційних систем. Військова система визначає службовий статус капелана, його місце в організаційній структурі та порядок виконання відповідних обов'язків, тоді як релігійна організація забезпечує конфесійну легітимацію його духовного служіння. Подальше нормативне врегулювання порядку надання мандата у 2022 р. створило організаційно-правові передумови для реалізації зазначеного механізму подвійної легітимації [10].

Такий підхід узгоджується з висновками А. В. Фисун [20] щодо дуалістичної правової природи статусу військового капелана Національної гвардії України. Водночас стосовно Збройних Сил України доцільно розглядати зазначену особливість у ширшому інституційному контексті. Військово-професійна модель поєднує офіцерський статус, спеціалізовану духовно-релігійну компетентність, конфесійний мандат, нормативно визначені функції та організаційну інтеграцію у військову структуру. Саме сукупність цих характеристик відрізняє її від попередньої цивільно-штатної моделі.

Важливим складовою трансформації стало нормативне визначення функціонального змісту військової капеланської діяльності. Законодавством закріплено чотири взаємопов'язані напрями: душпастирську опіку, релігійно-просвітницьку роботу, соціально-доброчинну діяльність і консультування військового командування з релігійних питань [3]. При цьому душпастирська опіка охоплює релігійну, етичну, моральну та духовну підтримку військовослужбовців, що відображає комплексний характер капеланського служіння у військовому середовищі.

Зазначені законодавчі положення мають важливе значення для розуміння інституційної трансформації військового капеланства. Зберігаючи свою релігійну природу, капеланська діяльність отримала чіткіше нормативне визначення як складник забезпечення духовно-релігійних потреб особового складу. Її зміст охоплює не лише здійснення релігійних обрядів, а й морально-етичну підтримку, сприяння формуванню середовища поваги до різних світоглядних переконань, підтримання особистісної стійкості військовослужбовців та консультування командування з питань, що належать до компетенції військового капелана.

Початок широкомасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 р. суттєво змінив умови практичного впровадження законодавчої реформи військового капеланства. Формування військово-професійної моделі відбувалося не в умовах стабільного організаційного середовища, а безпосередньо під час інтенсивних бойових дій. Нормативне забезпечення діяльності Служби, кадрове комплектування, професійна підготовка військових капеланів, інтеграція нових посад у військові структури та практична апробація оновленої моделі здійснювалися паралельно.

Ці обставини дають підстави виокремити період від березня 2022 р. до липня 2025 р. як етап формування та бойової апробації військово-професійної моделі. Його характерною особливістю стало практичне впровадження законодавчо визначеного статусу військового

капелана та організаційних механізмів функціонування Служби в умовах широкомасштабної війни. Водночас цей процес не слід розглядати як одномоментне завершення інституційної трансформації, оскільки нормативне оформлення, кадрове забезпечення та професіоналізація капеланської діяльності відбувалися поступово.

Подальше інституційне впорядкування Служби військового капеланства пов'язане, зокрема, зі створенням у 2024 р. Міжконфесійної ради з питань військового капеланства при Міністерстві оборони України. Значення цього механізму полягає у формалізації взаємодії військової організації з релігійними організаціями в умовах конфесійного та світоглядного плюралізму [16]. Отже, українська модель військового капеланства характеризується поєднанням вертикальної військово-організаційної інтеграції з горизонтальними механізмами взаємодії з релігійними та громадськими інституціями. У цьому аспекті результати дослідження узгоджуються з підходом А. А. Леньова та І. І. Панчук [12] акцентує увагу на горизонтальному соціальному вимірі функціонування військового капеланства.

Наступний етап інституційного розвитку пов'язано з оновленням доктринального регулювання військової капеланської діяльності у липні 2025 р. Зокрема, наказом Головнокомандувача Збройних Сил України від 30 липня 2025 р. № 369 затверджено доктринальний документ “Задоволення духовно-релігійних потреб особового складу”. У межах відкритого дослідження використано лише загальнодоступні реквізити зазначеного документа без відтворення інформації, доступу до якої обмежено [7].

Поява оновленого доктринального документа після кількох років практичного функціонування військово-професійної моделі дає підстави попередньо виокремити від липня 2025 р. етап її доктринально-функціонального впорядкування. Водночас сам факт затвердження документа не є достатнім доказом завершення попереднього етапу або якісної зміни всіх складників інституційної моделі. Тому зазначений етап розглядається як авторська історико-інституційна інтерпретація, що потребує подальшого уточнення на основі відкритих даних про практичне впровадження відповідних доктринальних положень.

Узагальнення результатів аналізу нормативно-правових, організаційних і функціональних змін дало змогу запропонувати п'ятиетапну періодизацію трансформації Служби військового капеланства Збройних Сил України після 2017 р. Її основні характеристики наведено в таблиці 2.

Таблиця 2. Авторська періодизація трансформації Служби військового капеланства Збройних Сил України

Етап і часові межі	Інституційна модель	Статус військового капелана	Функціональні характеристики та джерельна основа
I. 2017 р.	Організаційне розгортання цивільно-штатної моделі	Цивільний працівник на штатній посаді	Запровадження постійної присутності військових священнослужителів у військових частинах; наказ МОУ № 685 (2016), “Біла книга – 2017”
II. 2018 р. – вересень 2020 р.	Функціональна стабілізація цивільно-штатної моделі	Цивільний працівник	Практична апробація капеланської діяльності в бойових умовах, розширення форм душпастирської опіки; відкриті історіографічні дослідження
III. Вересень 2020 р. – березень 2022 р.	Доктринально-законодавчий перехід	Перехід від цивільного до військово-професійного статусу	Формування нормативних передумов військово-професійної моделі; Закон України № 1915-IX (2021) та

Етап і часові межі	Інституційна модель	Статус військового капелана	Функціональні характеристики та джерельна основа
			зміни щодо набрання ним чинності
IV. Березень 2022 р. – липень 2025 р.	Формування та практична апробація військово-професійної моделі	Військовослужбовець офіцерського складу зі статусом священнослужителя та відповідним мандатом	Впровадження нової моделі в умовах широкомасштабної війни; постанова КМУ № 859 (2022), наказ МОУ № 416 (2024)
V. Від липня 2025 р.	Доктринально-функціональне впорядкування військово-професійної моделі	Військово-професійний статус із конфесійною легітимацією	Оновлення доктринального регулювання; загальнодоступні реквізити наказу № 369 (2025)

Примітка. Часові межі етапів визначено на основі авторської історико-інституційної реконструкції та не є нормативно встановленою класифікацією. Межі між окремими етапами можуть частково перетинатися, оскільки нормативно-правові, організаційні та функціональні зміни відбувалися поступово. Виокремлення п'ятого етапу має попередній характер і потребує подальшого емпіричного підтвердження. Інформація з документів, до яких встановлено обмеження доступу, у дослідженні не наводиться.

Отже, результати проведеного аналізу дають підстави виокремити п'ять взаємопов'язаних етапів трансформації Служби військового капеланства Збройних Сил України. Перший етап охоплює організаційне розгортання цивільно-штатної моделі у 2017 р. Другий характеризується її функціональною стабілізацією та практичною апробацією в бойових умовах протягом 2018–2020 рр. Третій пов'язаний із доктринально-законодавчою трансформацією у період від вересня 2020 р. до березня 2022 р. Четвертий охоплює формування та практичне впровадження військово-професійної моделі від березня 2022 р. до липня 2025 р. П'ятий етап, попередньо виокремлений від липня 2025 р., характеризується подальшим доктринально-функціональним впорядкуванням військово-професійної моделі.

Принципова відмінність запропонованої періодизації від суто хронологічного поділу полягає у використанні сукупності інституційних критеріїв. Основою виокремлення етапів є не лише дата прийняття нормативно-правового чи доктринального документа, а зміни правового статусу військового капелана, його місця в організаційній структурі військових формувань, механізмів професійної та конфесійної легітимації, функціонального змісту діяльності, порядку взаємодії з командуванням і характеру доктринального регулювання. Застосування зазначених критеріїв дає змогу розглядати розвиток Служби військового капеланства як процес поступової трансформації цілісної інституційної моделі.

Порівняння результатів дослідження із сучасними підходами до організації військового капеланства у США засвідчує наявність окремих спільних характеристик, насамперед щодо професіоналізації капеланської діяльності та її інтеграції у військову організацію. Американське польове керівництво FM 3-83 Religious Affairs розглядає релігійну підтримку як складник діяльності військової організації, що враховується у процесах військового планування, а військового капелана — як фахівця, який не лише здійснює релігійне служіння, а й консультує командування з релігійних, моральних та етичних питань [23].

Водночас наявність подібних функціональних характеристик не означає тотожності української та американської моделей військового капеланства. Українська модель сформувалася під впливом власних історичних передумов, національного законодавства, конфесійної структури суспільства, досвіду російсько-української війни та специфічних механізмів взаємодії держави з релігійними організаціями. Особливе значення має

поєднання військово-організаційної інтеграції капелана з конфесійною легітимацією його духовного служіння через механізм відповідного мандата.

З огляду на це сучасну українську модель військового капеланства запропоновано характеризувати як військово-професійну, конфесійно легітимовану та селективно-адаптивну. Під селективно-адаптивним характером у цьому дослідженні розуміється можливість вибіркового врахування окремих міжнародних принципів організації військового капеланства, зокрема професіоналізації, забезпечення релігійного плюралізму, консультування військового командування, інтеграції релігійної підтримки у військове планування та взаємодії із системою підтримки особового складу, з урахуванням українських правових, організаційних і воєнних умов. При цьому зазначена характеристика є авторською аналітичною інтерпретацією, а не нормативно визначеним типом військового капеланства.

Таким чином, результати дослідження свідчать, що трансформація Служби військового капеланства Збройних Сил України після 2017 р. характеризується поступовим переходом від цивільно-штатної до військово-професійної моделі, зміною правового статусу військового капелана, розвитком механізмів професійної та конфесійної легітимації, уточненням функціонального змісту капеланської діяльності та поглибленням її організаційної інтеграції у військову структуру. Запропонована п'ятиетапна періодизація систематизує зазначені зміни та створює аналітичну основу для подальшого дослідження інституційного розвитку військового капеланства в умовах російсько-української війни.

Обговорення

Отримані результати дають змогу уточнити низку положень, сформульованих у попередніх дослідженнях військового капеланства, та поглибити розуміння особливостей його інституційної трансформації у Збройних Силах України після 2017 р. Насамперед результати дослідження узгоджуються з висновками В. Гоголя і Р. Делятинського [6], Л. Непіпенко [17], О. Сагана та І. Гарата [19] щодо поступового формування власної української моделі військового капеланства. Водночас запропонований історико-інституційний підхід дає змогу конкретизувати внутрішню структуру її розвитку після запровадження штатної моделі. Якщо зазначені дослідники переважно зосереджували увагу на історичних передумовах, становленні та нормативному оформленні інституту військового капеланства, то в цьому дослідженні розмежовано процес його первинної інституціоналізації та подальшу трансформацію Служби, що вже функціонує. Таке розмежування дає підстави розглядати зміни після 2017 р. як окремий предмет історико-інституційного аналізу.

Важливим результатом дослідження є уточнення особливостей цивільно-штатної моделі військового капеланства, яка функціонувала переважно протягом 2017–2021 рр. Для її характеристики запропоновано поняття “статусно-функціональна асиметрія”, що відображає невідповідність між цивільним правовим статусом військового священнослужителя та характером його діяльності у військовій організації. Водночас зазначену модель не слід оцінювати як організаційно недосконалу або помилкову лише на підставі такої невідповідності. Її запровадження забезпечило перехід від переважно волонтерської присутності священнослужителів до їх постійної штатної інтеграції у військове середовище, створивши передумови для подальшого розвитку професійної капеланської діяльності.

Накопичення бойового, організаційного та професійного досвіду виявило потребу в уточненні правового статусу військового капелана, його місця в організаційній структурі військових формувань і механізмів виконання службових обов'язків. У цьому контексті перехід до військово-професійної моделі доцільно розглядати не як повне заперечення попередньої системи, а як наступний етап її інституційного розвитку. Проте наявні документальні джерела не дають достатніх підстав стверджувати, що саме накопичення бойового досвіду було визначальною причиною прийняття відповідних законодавчих рішень. Ідеться насамперед

про хронологічний та інституційний взаємозв'язок зазначених процесів, причинна природа якого потребує окремого дослідження.

Результати також узгоджуються з висновками А. В. Фисун [20] щодо подвійної інституційної природи статусу військового капелана. Водночас запропонований підхід дає змогу розглянути цю особливість не лише у правовому, а й в організаційно-функціональному вимірі. Набуття військовим капеланом статусу військовослужбовця офіцерського складу не усуває його належності до релігійної інституційної системи. Військовий капелан залишається священнослужителем, право якого на здійснення військової капеланської діяльності підтверджується відповідним мандатом. Отже, механізм мандата є не лише адміністративною процедурою допуску до капеланського служіння, а й важливим складником професійної та конфесійної легітимації військового капелана в українській інституційній моделі.

Зазначена особливість має принципове значення для визначення співвідношення військової підпорядкованості та професійної автономії капелана. З одного боку, військовий статус забезпечує його організаційну інтеграцію, визначає місце у військовій структурі та встановлює відповідні службові обов'язки. З іншого боку, релігійна природа капеланської діяльності передбачає збереження конфесійної належності, дотримання професійної етики та забезпечення довіри військовослужбовців до духовного служіння. Таким чином, подвійна інституційна легітимація є однією з характерних ознак військово-професійної моделі, що потребує узгодження військово-організаційних вимог із принципами свободи світогляду і віросповідання.

Окремого обговорення потребує функціональний зміст сучасної військової капеланської діяльності. Результати дослідження узгоджуються з висновками J. Grimell [25], який показав, що українські військові капелани в умовах війни стикаються з широким колом духовних, моральних та екзистенційних питань. До них належать переживання смерті та втрат, осмислення морального вибору, відповідальності, провини, сенсу життя, людської гідності та бойового досвіду. Подібним чином C. Schuhmann, T. Pleizier, M. Walton і J. Körver [34] наголошують на значенні військового капеланства для роботи з моральним стресом і підтримання моральної стійкості військовослужбовців та ветеранів.

Водночас розширення практичного спектра ситуацій, у яких військовий капелан надає підтримку, не слід автоматично ототожнювати з розширенням його професійної компетентності за межі законодавчо визначених функцій. Результати досліджень A. Makovskyi [32] та A. Levenets [30] підтверджують доцільність міжпрофесійної взаємодії військового капелана і психолога, однак не дають підстав для ототожнення їхніх професійних ролей. Діяльність психолога спрямована на психологічні процеси, стани та поведінкові прояви особистості відповідно до його професійної компетентності. Натомість військовий капелан здійснює духовно-релігійну, моральну, етичну та екзистенційну підтримку військовослужбовців. Спільним об'єктом професійної уваги є військовослужбовець, який може одночасно потребувати різних видів підтримки, проте предмет, методи та межі компетентності відповідних фахівців залишаються відмінними.

Таке розмежування має не лише організаційне, а й методологічне та етичне значення. Надмірна інструменталізація духовної підтримки виключно як засобу підвищення бойової ефективності військових підрозділів звужувала б зміст військової капеланської діяльності та створювала ризики порушення її професійної природи. Капеланське служіння має самостійну цінність як механізм забезпечення свободи світогляду і віросповідання, захисту людської гідності, задоволення духовно-релігійних потреб і надання моральної підтримки. Його можливий позитивний внесок у стійкість особового складу не означає, що військовий капелан повинен виконувати функції оцінювання психологічного стану, професійної придатності або службової надійності військовослужбовців.

Це положення узгоджується із сучасними міжнародними підходами до визначення місця військового капеланства у військовій організації. J. Grimell та співавтори [25] розглядають

військове капеланство в умовах посилення європейської оборони крізь призму людського, морального й екзистенційного вимірів військової професії. A. Bartles-Smith [21], аналізуючи статус військових капеланів у міжнародному гуманітарному праві, наголошує на особливостях їхнього правового становища та необхідності збереження гуманітарної природи релігійної допомоги в умовах воєнних операцій. У сукупності зазначені підходи підкреслюють необхідність поєднання організаційної інтеграції військового капелана з дотриманням професійної етики та специфіки його духовного служіння.

У цьому контексті важливою характеристикою української військово-професійної моделі є поєднання організаційної інтеграції та конфесійної автономії. Військовий капелан має бути достатньо інтегрованим у військову організацію, щоб розуміти її завдання, умови функціонування та духовно-релігійні потреби особового складу. Водночас збереження професійної автономії, конфіденційності спілкування та довіри військовослужбовців є необхідними умовами належного здійснення душпастирської опіки. Отже, ефективність інституційної моделі залежить не лише від ступеня включення військового капелана у військову структуру, а й від здатності забезпечити належні умови для виконання ним специфічних професійних функцій.

Порівняння із зарубіжним досвідом свідчить про наявність спільних принципів організації військового капеланства, насамперед щодо професіоналізації, нормативного визначення функцій та інтеграції релігійної підтримки у військове планування. Зокрема, американське польове керівництво FM 3-83 Religious Affairs передбачає участь капеланських структур у процесах військового планування, консультування командування з релігійних, моральних та етичних питань, а також організацію релігійної підтримки на різних рівнях військового управління [23]. Водночас FM 7-22 Holistic Health and Fitness визначає духовну готовність (spiritual readiness) у світоглядно інклюзивному розумінні, пов'язуючи її з релігійними, філософськими або гуманістичними цінностями та переконаннями військовослужбовців [22].

Для української моделі зазначені положення мають особливе значення з огляду на конфесійне та світоглядне різноманіття військовослужбовців. Військове капеланство не повинно перетворюватися на механізм просування інтересів окремої релігійної конфесії. Його інституційна легітимність пов'язана зі здатністю забезпечувати реалізацію свободи світогляду і віросповідання, доступ військовослужбовців до належної духовно-релігійної підтримки та повагу до їхніх релігійних і нерелігійних переконань. Одним із механізмів інституційного забезпечення відповідної взаємодії є Міжконфесійна рада з питань військового капеланства при Міністерстві оборони України.

Водночас порівняння української та американської моделей не дає підстав стверджувати про пряме запозичення окремих організаційних механізмів без належного документального підтвердження. Подібність професійних функцій і принципів діяльності може відображати спільні потреби військових організацій, а не обов'язково процес безпосереднього інституційного запозичення. Тому запропоновану характеристику української моделі як “селективно-адаптивної” доцільно розглядати передусім як аналітичне узагальнення можливостей вибіркового врахування міжнародного досвіду відповідно до національних правових, конфесійних та воєнних умов.

З позицій функціонування військової організації результати проведеного дослідження дають змогу виокремити чотири основні інституційні наслідки трансформації військового капеланства.

Перший полягає у створенні нормативних та організаційних передумов переходу від переважно ситуативної присутності священнослужителів до постійної професійної капеланської діяльності у військових частинах. Це сприяє організаційній визначеності порядку

забезпечення духовно-релігійних потреб особового складу, хоча саме по собі не гарантує однакової доступності капеланської підтримки в усіх військових підрозділах.

Другий наслідок пов'язаний із закріпленням військового капелана в організаційній структурі військової частини та нормативним визначенням його службового статусу. Такий підхід створює передумови для узгодження капеланської діяльності із загальними процесами функціонування військової організації, водночас потребуючи дотримання особливостей релігійного служіння та меж професійної компетентності.

Третій наслідок полягає у формалізації взаємодії військового капелана з командуванням. Законодавчо визначені напрями капеланської діяльності передбачають консультування командування з релігійних питань, проте така взаємодія не повинна перетворювати конфіденційну душпастирську інформацію на інструмент персонального контролю військовослужбовців. Відповідно, організаційна інтеграція має поєднуватися з дотриманням професійної етики та належним захистом інформації, отриманої під час духовного спілкування.

Четвертий наслідок пов'язаний зі створенням організаційних передумов для міжпрофесійної взаємодії військових капеланів, психологів, медичних працівників та інших суб'єктів підтримки особового складу. При цьому ефективність такої взаємодії залежить від чіткого розмежування компетентностей, узгодження порядку співпраці та поваги до професійної автономії кожного учасника.

Водночас зазначені наслідки необхідно розглядати насамперед як нормативно-організаційні характеристики трансформації Служби, а не як емпірично підтверджені результати її впливу на бойову ефективність військових підрозділів. Огляд D. Hazemali та A. Maver [27] засвідчує обмеженість міжнародної доказової бази щодо конкретних результатів капеланських втручань. З огляду на це методологічно некоректно автоматично стверджувати, що сама наявність військового капелана безпосередньо підвищує боєздатність підрозділу, знижує рівень психологічних порушень або забезпечує визначені показники моральної стійкості особового складу.

Більш обґрунтованим є висновок про те, що інституційна трансформація створює організаційні та правові умови для систематичного задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців, надання моральної й етичної підтримки, роботи з екзистенційними наслідками війни та розвитку середовища довіри. Оцінювання фактичної результативності цих механізмів потребує окремих емпіричних досліджень із використанням відповідних показників, методів збору даних і процедур аналізу.

Окремим методологічним обмеженням є документальний характер цього дослідження. Використання нормативно-правових актів, відкритих офіційних матеріалів і наукових публікацій дає змогу реконструювати послідовність інституційних змін, але не забезпечує безпосереднього вимірювання фактичного стану їх реалізації у військових частинах. Це особливо стосується п'ятого етапу запропонованої періодизації, початок якого пов'язано із затвердженням доктринального документа у липні 2025 р. За відсутності достатніх відкритих даних про практичне впровадження його положень виокремлення зазначеного етапу має попередній характер.

Отже, проведене дослідження дає підстави розглядати інституційну трансформацію військового капеланства Збройних Сил України як процес, у межах якого відбувається поступове узгодження військово-організаційної інтеграції, професійного статусу, конфесійної легітимації та специфічного функціонального змісту капеланської діяльності. З одного боку, військовий капелан набув статусу військовослужбовця офіцерського складу та відповідного місця у військовій організації. З іншого боку, збереження духовно-релігійної компетентності, конфесійного мандата, професійної етики й довіри військовослужбовців визначає особливості його служіння та не дозволяє ототожнювати капеланську діяльність з іншими напрямами

підтримки особового складу. Саме необхідність узгодження організаційної інтеграції та функціональної автономії становить одну з визначальних характеристик сучасної української військово-професійної моделі капеланства.

Висновки

Проведене дослідження дало змогу встановити, що інституційний розвиток військового капеланства у Збройних Силах України після 2017 р. доцільно розглядати як окремий період його трансформації, відмінний від попередніх процесів відродження та первинного становлення. Запровадження штатних посад військових священнослужителів у 2017 р. створило організаційні передумови для переходу від переважно волонтерської капеланської діяльності до постійної присутності військового духовенства у військових частинах. Зазначені зміни започаткували подальшу трансформацію правових, організаційних і функціональних характеристик військового капеланства.

Встановлено, що характерною особливістю цивільно-штатної моделі військового капеланства протягом 2017–2021 рр. була “статусно-функціональна асиметрія”, яка полягала у невідповідності між рівнем організаційної та функціональної інтеграції військового священнослужителя у військове середовище і його цивільним правовим статусом. Водночас ця модель виконала важливу перехідну функцію, забезпечивши організаційні умови для постійної капеланської діяльності, накопичення практичного досвіду та подальшого нормативно-правового вдосконалення інституту військового капеланства.

З'ясовано, що законодавча трансформація 2021–2022 рр. створила правові передумови переходу до військово-професійної моделі, у межах якої поєднано статус військовослужбовця офіцерського складу, статус священнослужителя, конфесійний мандат і нормативно визначені напрями військової капеланської діяльності. Зазначені зміни забезпечили правові підстави для подолання попередньої статусно-функціональної асиметрії та закріпили механізм подвійної інституційної легітимації військового капелана. Його зміст полягає у поєднанні військово-службового статусу та конфесійного підтвердження права на здійснення духовного служіння.

Визначено, що практичне впровадження військово-професійної моделі відбувалося в умовах широкомасштабної російсько-української війни. За цих обставин кадрове комплектування, професійна підготовка, нормативно-правове забезпечення, організаційна інтеграція та практична апробація капеланської діяльності здійснювалися паралельно. Формування механізму конфесійного мандата, розвиток міжконфесійної взаємодії та подальше доктринальне впорядкування створили передумови для інституційної консолідації Служби військового капеланства. Водночас наявні документальні джерела не дають достатніх підстав для кількісного оцінювання результативності зазначених процесів або встановлення безпосереднього причинного впливу бойового досвіду на окремі нормативно-правові рішення.

На основі історико-інституційного аналізу запропоновано п'ятиетапну періодизацію трансформації Служби військового капеланства Збройних Сил України після 2017 р., яка охоплює: організаційне розгортання цивільно-штатної моделі у 2017 р.; її функціональну стабілізацію та практичну апробацію в бойових умовах протягом 2018–2020 рр.; доктринально-законодавчу трансформацію від вересня 2020 р. до березня 2022 р.; формування та практичну апробацію військово-професійної моделі від березня 2022 р. до липня 2025 р.; доктринально-функціональне впорядкування, початок якого попередньо пов'язано з липнем 2025 р. На відміну від суто хронологічного підходу, запропонована періодизація ґрунтується на сукупності правових, організаційних, функціональних і доктринальних критеріїв. Водночас виокремлення п'ятого етапу потребує подальшого підтвердження на основі відкритих даних про практичне впровадження відповідних доктринальних положень.

Обґрунтовано, що військово-професійна модель капеланства передбачає поєднання організаційної інтеграції військового капелана у військову структуру зі збереженням специфіки його духовно-релігійної діяльності, конфесійної легітимації та професійної етики. При цьому набуття військового статусу не означає перетворення капелана на універсального фахівця з психологічної, соціальної або медичної допомоги. Належне функціонування зазначеної моделі потребує чіткого розмежування професійних компетентностей, забезпечення конфіденційності душпастирського спілкування, дотримання свободи світогляду і віросповідання, поваги до конфесійної різноманітності та організації взаємодії військових капеланів із командуванням й іншими суб'єктами підтримки особового складу.

Перспективними напрямами подальших наукових досліджень визначено емпіричне оцінювання особливостей функціонування військово-професійної моделі капеланства у військових частинах різних видів і родів військ; дослідження практичного досвіду командирів щодо взаємодії з військовими капеланами; аналіз змісту та результативності професійної підготовки капеланів; вивчення механізмів міжпрофесійної взаємодії з психологами, медичними працівниками та іншими фахівцями; порівняльний аналіз організації капеланської діяльності у Збройних Силах України та інших складниках сектору безпеки і оборони. Окремої уваги потребує емпірична перевірка запропонованої періодизації, насамперед обґрунтованості виокремлення етапу доктринально-функціонального впорядкування від липня 2025 р.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конфлікту інтересів.

Використання штучного інтелекту

Під час підготовки рукопису автори використовували ChatGPT (OpenAI) як допоміжний інструмент для систематизації попередньо відібраних авторами матеріалів, мовно-стилістичного редагування, удосконалення структури окремих фрагментів тексту та технічної перевірки рукопису. Використання системи не замінювало самостійного наукового аналізу та авторського оцінювання джерел. Концепція і методологія дослідження, наукова аргументація, результати, висновки та практичні пропозиції сформовані й остаточно затверджені авторами. Автори перевірили використані джерела та фактичні твердження і несуть повну відповідальність за достовірність, оригінальність і зміст рукопису.

Список використаних джерел

1. Бураков Ю. В., Томчук О. А. Відродження капеланства в сучасному українському війську. Військово-науковий вісник. 2021. Вип. 36. С. 27–44. DOI: https://doi.org/10.33577/2313-5603.36.2021.27-44.
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19. (дата звернення: 01.09.2026).
3. Про Службу військового капеланства : Закон України від 30.11.2021 № 1915-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20. . (дата звернення: 01.09.2026).
4. Про внесення зміни до розділу IV «Прикінцеві положення» Закону України «Про Службу військового капеланства» щодо дати набрання чинності : Закон України від 15.03.2022 № 2131-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2131-20. (дата звернення: 01.09.2026).
5. Ворощук О. М. Періодизація становлення інституту військового духовенства (капеланської служби) Збройних Сил України у 1991–2017 роках та рекомендації щодо використання

досвіду задоволення релігійних потреб військовослужбовців Збройних Сил України у сучасних умовах. The Scientific Heritage. 2021. Vol. 2, № 79. P. 64–70. DOI: https://doi.org/10.24412/9215-0365-2021-79-2-64-70.

6. Гоголь В., Делятинський Р. Історія становлення військового капеланства в Збройних Силах України (1991–2022 роки). Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2022. Вип. 42. С. 26–38. DOI: https://doi.org/10.30970/PPS.2022.42.3.
7. Задоволення духовно-релігійних потреб особового складу : наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 30.07.2025 № 369. URL: https://social.mil.gov.ua/zabezpechennya-konstytuczijnogo-prava-gromadyan-na-svobodu-svitoglyadu-i-virospovidannya-spivrobitnycztva-mizh-minoborony-ta-religijnymy-organizacziyamy-dlya-zadovolennya-religijnyh-potreb-osobovogo. (дата звернення: 01.09.2026).
8. Долганова М. В., Чобіт І. Р. Особливості діяльності військових капеланів під час російсько-української війни (2014–2022 рр.). Військово-науковий вісник. 2022. Вип. 38. С. 167–181. DOI: https://doi.org/10.33577/2313-5603.38.2022.167-181.
9. Долганова М., Долганов О. Військове капеланство в умовах постсоціалістичних трансформацій: історіографічний вимір. Військово-науковий вісник. 2026. Вип. 45. С. 78–90. DOI: https://doi.org/10.33577/2313-5603.45.2026.78-90.
10. Про затвердження Положення про порядок видачі мандата на право здійснення військової капеланської діяльності : постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.2022 № 859. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/859-2022-п. (дата звернення: 01.09.2026).
11. Каплій О. В. Конституційно-правовий статус військових капеланів в Україні. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 3. С. 30–35. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.5.
12. Леньов А. А., Панчук І. І. Військове капеланство як соціальний феномен горизонтальної дії. Культурологічний альманах. 2026. № 2. С. 13–27. DOI: https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.2.2.
13. Ломачинська І. Феномен військового капеланства в духовно-світоглядній парадигмі сучасної України. Skhid. 2022. Vol. 3, № 4. P. 36–42. DOI: https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3(4).270045.
14. Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах України : наказ Міністерства оборони України від 14.12.2016 № 685. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1610-16. (дата звернення: 01.09.2026).
15. Біла книга – 2017. Збройні Сили України / Міністерство оборони України. 2018.
16. Про Міжконфесійну раду з питань військового капеланства при Міністерстві оборони України : наказ Міністерства оборони України від 25.06.2024 № 416. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-24. (дата звернення: 01.09.2026).
17. Непіпенко Л. Військове капеланство в незалежній Україні: поступ власної моделі. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2022. Вип. 43. С. 126–138. DOI: https://doi.org/10.30970/PPS.2022.43.16.
18. Руснак Ю. І. Формування служби військового капеланства в Збройних Силах України в умовах російсько-української війни: історико-правовий аспект. Культурологічний альманах. 2024. № 4. С. 80–87. DOI: https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.10.
19. Саган О., Гарат І. Концептуальні питання та етапи становлення військового капеланства у незалежній Україні. Філософська думка. 2023. № 1. С. 59–74. DOI: https://doi.org/10.15407/fd2023.01.059.
20. Фисун А. В. Дуалістична правова природа статусу військових капеланів Національної гвардії України в умовах збройного конфлікту. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди “Право”. 2026. Вип. 43. С. 231–237. DOI: https://doi.org/10.34142/23121661.2026.43.23.

21. Bartles-Smith A. Military chaplains and equivalent religious personnel under international humanitarian law. International Review of the Red Cross. 2025. Vol. 107, № 928. P. 19–69. DOI: https://doi.org/10.1017/S1816383125000037.
22. Department of the Army. FM 7-22: Holistic Health and Fitness. Headquarters, Department of the Army, 2020.
23. Department of the Army. FM 3-83: Religious Affairs. Headquarters, Department of the Army, 2025.
24. Drapohuz M. Current challenges to the Ukrainian military chaplaincy during the Russian-Ukrainian war and ways to solve them. Multiversum. Philosophical Almanac. 2023. Vol. 2, № 2(178). P. 144–161. DOI: https://doi.org/10.35423/2078-8142.2023.2.2.7.
25. Grimell J. Understanding Ukrainian military chaplains as defenders of the human soul. Frontiers in Sociology. 2025. Vol. 10. Article 1559023. DOI: https://doi.org/10.3389/fsoc.2025.1559023.
26. Grimell J., Dierks A., Inniger M., Laanepere T., Letovaltseva T., Liuski T., Mudde L., Peuckmann N., Schuhmann C., Aalto J., Flyger T. At the edge of war: What rapid reinforcement of European defence may mean for military chaplains. Journal of Religion and Health. 2026. Vol. 65. P. 1635–1651. DOI: https://doi.org/10.1007/s10943-026-02625-2.
27. Hazemali D., Maver A. Thematic charting of military chaplaincy scholarship (2014–2024): A Scopus and Web of Science scoping review. Bogoslovni vestnik. 2025. Vol. 85, № 2. P. 399–426. DOI: https://doi.org/10.34291/BV2025/02/Hazemali.
28. Koenig H. G. “Spiritual readiness” in the U.S. military: A neglected component of warrior readiness. Journal of Religion and Health. 2023. Vol. 62, № 3. P. 1561–1577. DOI: https://doi.org/10.1007/s10943-022-01563-z.
29. Kyrylenko T., Horbyk I. Pastoral work of a military chaplain in the Armed Forces of Ukraine as psychological support for military serviceman: Content and features. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Psychology. 2024. Vol. 2, № 20. P. 51–55. DOI: https://doi.org/10.17721/BPSY.2024.2(20).8.
30. Levenets A. A model of interaction between a military psychologist and a military chaplain in the system of psychological support for military personnel. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military-Special Sciences. 2026. Vol. 2, № 66. P. 60–68. DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2217.2026.66.60-68.
31. Lukianova H., Bekerska T. Features of the functioning of the institute of military chaplains in Ukraine: National problems and projection into international experience. Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences. 2025. Vol. 12, № 1. P. 136–146. DOI: https://doi.org/10.23939/law2025.45.136.
32. Makovskyi A. Military chaplains’ provision of psychological assistance to soldiers in Ukraine. Occasional Papers on Religion in Eastern Europe. 2023. Vol. 43, № 6. Article 7. DOI: https://doi.org/10.55221/2693-2148.2439.
33. Nedavnya O. Peculiarities of the military chaplaincy of the Ukrainian Greek Catholic Church and the Roman Catholic Church in Ukraine in the conditions of modern war. Skhid. 2025. Vol. 7, № 1. P. 53–58. DOI: https://doi.org/10.21847/2411-3093.2025.717.
34. Schuhmann C., Pleizier T., Walton M., Körver J. How military chaplains strengthen the moral resilience of soldiers and veterans: Results from a case studies project in the Netherlands. Pastoral Psychology. 2023. Vol. 72. P. 605–624. DOI: https://doi.org/10.1007/s11089-023-01097-5.
35. Synchak B., Livak P., Fedorenko M. Training of military chaplains for the Armed Forces of Ukraine in conditions of the invasion by the Russian Federation. Occasional Papers on Religion in Eastern Europe. 2022. Vol. 42, № 3. Article 8. DOI: https://doi.org/10.55221/2693-2148.2345.

36. Tereshchuk O. Experience of chaplaincy service in the armed forces of leading countries of the world. Honor and Law. 2025. Vol. 3, № 94. P. 146–150. DOI: https://doi.org/10.33405/2078-7480/2025/3/94/349270.

References

1. Bartles-Smith, A. (2025). Military chaplains and equivalent religious personnel under international humanitarian law. *International Review of the Red Cross, 107*(928), 19–69. https://doi.org/10.1017/S1816383125000037
2. Burakov, Yu. V., & Tomchuk, O. A. (2021). Vidrodzhennia kapelanstva v suchasnomu ukrainskomu viisku [Revival of chaplaincy in the modern Ukrainian military]. *Viiskovo-naukovyi visnyk, 36*, 27–44. https://doi.org/10.33577/2313-5603.36.2021.27-44
3. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok vydachi mandata na pravo zdiisnennia viiskovoi kapelanskoi diialnosti* [On approving the procedure for issuing a mandate to conduct military chaplaincy activities] (Resolution No. 859, August 2, 2022). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/859-2022-%D0%BF
4. Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine. (2025). *Zadovolennia dukhovno-relihiinykh potreb osobovoho skladu* [Meeting the spiritual and religious needs of personnel] (Order No. 369, July 30, 2025). https://social.mil.gov.ua/zabezpechennya-konstytuczijnogo-prava-gromadyan-na-svobodu-svitoglyadu-i-virospovidannya-spivrobitnycztva-mizh-minoborony-ta-religijnymy-organizacziyamy-dlya-zadovolennya-religijnyh-potreb-osobovogo
5. Department of the Army. (2020). *FM 7-22: Holistic health and fitness*. Headquarters, Department of the Army.
6. Department of the Army. (2025). *FM 3-83: Religious affairs*. Headquarters, Department of the Army.
7. Dolhanova, M. V., & Chobit, I. R. (2022). Osoblyvosti diialnosti viiskovykh kapelaniv pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny (2014–2022 rr.) [Activities of military chaplains during the Russian–Ukrainian war (2014–2022)]. *Viiskovo-naukovyi visnyk, 38*, 167–181. https://doi.org/10.33577/2313-5603.38.2022.167-181
8. Dolhanova, M., & Dolhanov, O. (2026). Viiskove kapelanstvo v umovakh postsotsialistychnykh transformatsii: Istoriohrafichnyi vymir [Military chaplaincy in the context of post-socialist transformations: A historiographical perspective]. *Viiskovo-naukovyi visnyk, 45*, 78–90. https://doi.org/10.33577/2313-5603.45.2026.78-90
9. Drapohuz, M. (2023). Current challenges to the Ukrainian military chaplaincy during the Russian-Ukrainian war and ways to solve them. *Multiversum. Philosophical Almanac, 2*(2(178)), 144–161. https://doi.org/10.35423/2078-8142.2023.2.2.7
10. Fysun, A. V. (2026). Dualistychna pravova pryroda statusu viiskovykh kapelaniv Natsionalnoi hvardii Ukrainy v umovakh zbroinoho konfliktu [The dual legal nature of the status of military chaplains of the National Guard of Ukraine during armed conflict]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody "Pravo", 43*, 231–237. https://doi.org/10.34142/23121661.2026.43.23
11. Grimell, J. (2025). Understanding Ukrainian military chaplains as defenders of the human soul. *Frontiers in Sociology, 10*, Article 1559023. https://doi.org/10.3389/fsoc.2025.1559023
12. Grimell, J., Dierks, A., Inniger, M., Laanepere, T., Letovaltseva, T., Liuski, T., Mudde, L., Peuckmann, N., Schuhmann, C., Aalto, J., & Flyger, T. (2026). At the edge of war: What rapid reinforcement of European defence may mean for military chaplains. *Journal of Religion and Health, 65*, 1635–1651. https://doi.org/10.1007/s10943-026-02625-2
13. Hazemali, D., & Maver, A. (2025). Thematic charting of military chaplaincy scholarship (2014–2024): A Scopus and Web of Science scoping review. *Bogoslovni vestnik, 85*(2), 399–426. https://doi.org/10.34291/BV2025/02/Hazemali

14. Hohol, V., & Deliatynskyi, R. (2022). Istoriia stanovlennia viiskovoho kapelanstva v Zbroinykh Sylakh Ukrainy (1991–2022 roky) [History of the formation of military chaplaincy in the Armed Forces of Ukraine (1991–2022)]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia filosofsko-politolohichni studii, 42*, 26–38. https://doi.org/10.30970/PPS.2022.42.3
15. Kaplii, O. V. (2022). Konstytutsiino-pravovyi status viiskovykh kapelaniv v Ukraini [Constitutional and legal status of military chaplains in Ukraine]. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo, 3*, 30–35. https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.5
16. Koenig, H. G. (2023). "Spiritual readiness" in the U.S. military: A neglected component of warrior readiness. *Journal of Religion and Health, 62*(3), 1561–1577. https://doi.org/10.1007/s10943-022-01563-z
17. Kyrylenko, T., & Horbyk, I. (2024). Pastoral work of a military chaplain in the Armed Forces of Ukraine as psychological support for military serviceman: Content and features. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Psychology, 2*(20), 51–55. https://doi.org/10.17721/BPSY.2024.2(20).8
18. Lenov, A. A., & Panchuk, I. I. (2026). Viiskove kapelanstvo yak sotsialnyi fenomen horyzontalnoi dii [Military chaplaincy as a social phenomenon of horizontal action]. *Kulturolohichnyi almanakh, 2*, 13–27. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.2.2
19. Levenets, A. (2026). A model of interaction between a military psychologist and a military chaplain in the system of psychological support for military personnel. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military-Special Sciences, 2*(66), 60–68. https://doi.org/10.17721/1728-2217.2026.66.60-68
20. Lomachynska, I. (2022). Fenomen viiskovoho kapelanstva v dukhovno-svitohliadnii paradyhmi suchasnoi Ukrainy [The phenomenon of military chaplaincy in the spiritual and worldview paradigm of contemporary Ukraine]. *Skhid, 3*(4), 36–42. https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3(4).270045
21. Lukianova, H., & Bekerska, T. (2025). Features of the functioning of the institute of military chaplains in Ukraine: National problems and projection into international experience. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences, 12*(1), 136–146. https://doi.org/10.23939/law2025.45.136
22. Makovskyi, A. (2023). Military chaplains' provision of psychological assistance to soldiers in Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe, 43*(6), Article 7. https://doi.org/10.55221/2693-2148.2439
23. Ministry of Defence of Ukraine. (2016). *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro sluzhbu viiskovoho dukhovenstva (kapelansku sluzhbu) u Zbroinykh Sylakh Ukrainy* [On approving regulations on the military clergy (chaplaincy) service in the Armed Forces of Ukraine] (Order No. 685, December 14, 2016). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1610-16
24. Ministry of Defence of Ukraine. (2018). *Bila knyha – 2017. Zbroini Syly Ukrainy* [White book 2017: Armed Forces of Ukraine].
25. Ministry of Defence of Ukraine. (2024). *Pro Mizhkonfesiinu radu z pytan viiskovoho kapelanstva pry Ministerstvi oborony Ukrainy* [On the Interfaith Council for Military Chaplaincy under the Ministry of Defence of Ukraine] (Order No. 416, June 25, 2024). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-24
26. Nedavnya, O. (2025). Peculiarities of the military chaplaincy of the Ukrainian Greek Catholic Church and the Roman Catholic Church in Ukraine in the conditions of modern war. *Skhid, 7*(1), 53–58. https://doi.org/10.21847/2411-3093.2025.717
27. Nepipenko, L. (2022). Viiskove kapelanstvo v nezalezhnii Ukraini: Postup vlasnoi modeli [Military chaplaincy in independent Ukraine: Development of a national model]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia filosofsko-politolohichni studii, 43*, 126–138. https://doi.org/10.30970/PPS.2022.43.16

28. Rusnak, Yu. I. (2024). Formuvannia sluzhby viiskovoho kapelanstva v Zbroinykh Sylakh Ukrainy v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny: Istoryko-pravovyi aspekt [Formation of the Military Chaplaincy Service in the Armed Forces of Ukraine during the Russian–Ukrainian war: A historical and legal perspective]. *Kulturolohichnyi almanakh, 4*, 80–87. https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.10
29. Sahan, O., & Harat, I. (2023). Kontseptualni pytannia ta etapy stanovlennia viiskovoho kapelanstva u nezalezhnii Ukraini [Conceptual issues and stages in the establishment of military chaplaincy in independent Ukraine]. *Filosofska dumka, 1*, 59–74. https://doi.org/10.15407/fd2023.01.059
30. Schuhmann, C., Pleizier, T., Walton, M., & Körver, J. (2023). How military chaplains strengthen the moral resilience of soldiers and veterans: Results from a case studies project in the Netherlands. *Pastoral Psychology, 72*, 605–624. https://doi.org/10.1007/s11089-023-01097-5
31. Synchak, B., Livak, P., & Fedorenko, M. (2022). Training of military chaplains for the Armed Forces of Ukraine in conditions of the invasion by the Russian Federation. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe, 42*(3), Article 8. https://doi.org/10.55221/2693-2148.2345
32. Tereshchuk, O. (2025). Experience of chaplaincy service in the armed forces of leading countries of the world. *Honor and Law, 3*(94), 146–150. https://doi.org/10.33405/2078-7480/2025/3/94/349270
33. Verkhovna Rada of Ukraine. (2018). *Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy* [On national security of Ukraine] (Law No. 2469-VIII, June 21, 2018). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19
34. Verkhovna Rada of Ukraine. (2021). *Pro Sluzhbu viiskovoho kapelanstva* [On the Military Chaplaincy Service] (Law No. 1915-IX, November 30, 2021). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20
35. Verkhovna Rada of Ukraine. (2022). *Pro vnesennia zminy do rozdilu IV "Prykintsevi polozhennia" Zakonu Ukrainy "Pro Sluzhbu viiskovoho kapelanstva" shchodo daty nabrannia chynnosti* [On amending the final provisions of the Law on the Military Chaplaincy Service concerning its effective date] (Law No. 2131-IX, March 15, 2022). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2131-20
36. Voroshchuk, O. M. (2021). Periodyzatsiia stanovlennia instytutu viiskovoho dukhovenstva (kapelanskoi sluzhby) Zbroinykh Syl Ukrainy u 1991–2017 rokakh ta rekomendatsii shchodo vykorystannia dosvidu zadovolennia relihiinykh potreb viiskovosluzhbovtsiv Zbroinykh Syl Ukrainy u suchasnykh umovakh [Periodization of the formation of military clergy in the Armed Forces of Ukraine in 1991–2017 and recommendations for applying experience]. *The Scientific Heritage, 2*(79), 64–70. https://doi.org/10.24412/9215-0365-2021-79-2-64-70.

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.